

Những vấn đề cơ bản về giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán ở Việt Nam hiện nay

ThS. LƯU ĐỨC ĐIẾP

Học viện Tòa án; Email: luuducdiepvtv@gmail.com

Tóm tắt: Trong bối cảnh hệ thống tư pháp ngày càng đóng vai trò then chốt trong việc bảo vệ công lý và pháp quyền, việc xây dựng một đội ngũ thẩm phán có đạo đức nghề nghiệp vững vàng, liêm khiết là yếu tố sống còn. Bài viết đi sâu vào các khía cạnh lý luận về đạo đức thẩm phán, thực trạng đạo đức và những thách thức hiện nay, từ đó đề xuất các giải pháp toàn diện và hệ thống nhằm nâng cao chất lượng giáo dục đạo đức liêm chính, góp phần củng cố niềm tin của công chúng vào hệ thống tư pháp.

Từ khóa: giáo dục đạo đức liêm chính; thẩm phán; tư pháp; pháp quyền; đạo đức nghề nghiệp; công lý; hệ thống tư pháp.

Trong một nhà nước pháp quyền, hệ thống tư pháp đóng vai trò trụ cột nhằm bảo đảm thượng tôn pháp luật, bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của công dân. Thẩm phán, với tư cách là người trực tiếp thực thi quyền tư pháp, có vai trò đặc biệt quan trọng trong việc duy trì sự công bằng, khách quan và minh bạch của hệ thống pháp luật. Đạo đức liêm chính của đội ngũ thẩm phán không chỉ là yêu cầu cơ bản mà còn là nền tảng vững chắc để xây dựng một nền tư pháp trong sạch, vững mạnh và đáng tin cậy.

Tuy nhiên, trong bối cảnh xã hội hiện đại với nhiều biến động phức tạp, hệ thống tư pháp và đội ngũ thẩm phán phải đối mặt với không ít thách thức. Áp lực từ các vụ án phức tạp, sự cám dỗ của lợi ích vật chất, sự can thiệp từ bên ngoài, cũng như những hạn chế trong cơ chế kiểm soát và giám sát có thể ảnh hưởng tiêu cực đến đạo đức nghề nghiệp của thẩm phán. Do đó, việc chú trọng giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ này trở nên cấp thiết hơn bao giờ hết.

Với mục đích phân tích sâu sắc tầm quan trọng của giáo dục đạo đức liêm chính đối với thẩm phán, làm rõ nội dung cốt lõi của đạo đức liêm chính trong bối cảnh hoạt động tư pháp, đánh giá thực trạng và những thách thức hiện nay, đồng thời đề xuất các giải pháp mang tính hệ thống và toàn diện để nâng cao hiệu quả công tác giáo dục đạo đức, góp phần xây dựng đội ngũ thẩm phán liêm khiết, tận tâm và vì công lý.

1. Cơ sở lý luận về đạo đức liêm chính của thẩm phán

Đạo đức liêm chính của thẩm phán ở Việt Nam có thể được hiểu là hệ thống các nguyên tắc, chuẩn mực đạo đức và quy tắc ứng xử chi phối hành vi và quyết định của thẩm phán trong quá trình thực hiện nhiệm vụ xét xử và các hoạt động liên quan đến tư pháp. Những nội dung đó bao gồm các yếu tố cơ bản sau:

Một là, tính độc lập trong thực thi công vụ. Thẩm phán phải đưa ra phán quyết dựa trên sự đánh giá khách quan các chứng cứ và quy định của pháp luật, không bị chi phối bởi bất kỳ áp lực, lợi ích cá nhân hay sự can thiệp nào từ bên ngoài. Tính độc lập là nền tảng để đảm bảo sự công bằng và vô tư trong xét xử.

Hai là, tính khách quan. Thẩm phán phải giữ thái độ trung lập, không thiên vị bất kỳ bên nào trong vụ án. Mọi quyết định phải dựa trên sự thật khách quan của vụ việc và các quy định pháp luật hiện hành.

Ba là, tính liêm khiết. Thẩm phán phải trong sạch, không tham nhũng, không nhận hối lộ, không lợi dụng chức vụ quyền hạn để trục lợi cá nhân hoặc cho người thân. Sự liêm khiết là yếu tố then chốt để duy trì sự tin tưởng của công chúng vào hệ thống tư pháp.

Bốn là, Tính công bằng. Thẩm phán phải đảm bảo mọi người đều được đối xử bình đẳng trước pháp luật, không có sự phân biệt đối xử dựa trên bất kỳ yếu tố nào. Sự công bằng trong xét xử là mục tiêu cao nhất của hoạt động tư pháp.

Năm là, tính tận tâm và trách nhiệm. Thẩm phán

phải làm việc một cách tận tâm, cẩn trọng, nghiên cứu kỹ lưỡng hồ sơ vụ án, đưa ra phán quyết kịp thời và đúng pháp luật. Họ phải chịu trách nhiệm về các quyết định của mình trước pháp luật và trước công lý.

Sáu là, tính gương mẫu. Thẩm phán không chỉ phải tuân thủ pháp luật mà còn phải là tấm gương về đạo đức, lối sống trong sạch, văn minh, tôn trọng pháp luật và các chuẩn mực xã hội.

Bảy là, với đặc thù nghề nghiệp, việc bảo mật các nội dung có liên quan trong quá trình thực hiện nhiệm vụ chính trị được giao. Thẩm phán phải bảo vệ bí mật thông tin liên quan đến vụ án, không tiết lộ cho bất kỳ ai không có thẩm quyền, trừ trường hợp pháp luật có quy định khác.

Tám là, tính chuyên nghiệp. Thẩm phán phải không ngừng học hỏi, nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, cập nhật kiến thức pháp luật và các kỹ năng xét xử để đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của công việc.

Các nguyên tắc đạo đức này không tồn tại độc lập mà có mối quan hệ mật thiết, bổ trợ lẫn nhau, tạo thành một hệ thống đạo đức nghề nghiệp hoàn chỉnh cho đội ngũ thẩm phán. Việc tuân thủ nghiêm túc các nguyên tắc này là điều kiện tiên quyết để thẩm phán thực hiện tốt vai trò của mình trong việc bảo vệ công lý và pháp quyền.

2. Thực trạng đạo đức và những thách thức đối với đội ngũ thẩm phán hiện nay

Với truyền thống gần 70 năm xây dựng và phát triển - Tòa án nhân dân - trong đó đội ngũ thẩm phán đóng vai trò làm nòng cốt đã khẳng định được vị trí của mình trong việc thực hiện quyền tư pháp, giúp duy trì trật tự an ninh xã hội, góp phần vào xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam.

Đội ngũ thẩm phán Việt Nam luôn nỗ lực phấn đấu, giữ vững phẩm chất đạo đức và hoàn thành tốt nhiệm vụ được giao, song vẫn còn tồn tại những biểu hiện tiêu cực, gây ảnh hưởng đến uy tín của hệ thống tư pháp. Một số thách thức và biểu hiện đáng chú ý bao gồm:

Thứ nhất, áp lực công việc lớn. Số lượng vụ án ngày càng gia tăng, tính chất ngày càng phức tạp, thời gian giải quyết vụ án bị giới hạn tạo ra áp lực

lớn đối với thẩm phán, đôi khi dẫn đến sự cầu thả, thiếu sót trong quá trình xét xử.

Thứ hai, cảm dỗ vật chất và lợi ích cá nhân. Trong bối cảnh kinh tế thị trường, sự cám dỗ của lợi ích vật chất có thể tác động tiêu cực đến một bộ phận thẩm phán, dẫn đến các hành vi tiêu cực như nhận hối lộ, vụ lợi cá nhân.

Thứ ba, sự can thiệp từ bên ngoài. Áp lực từ các cơ quan hành pháp, các tổ chức, cá nhân có quyền lực hoặc lợi ích liên quan đến vụ án có thể ảnh hưởng đến tính độc lập và khách quan của thẩm phán.

Thứ tư, hạn chế trong cơ chế kiểm soát và giám sát. Cơ chế kiểm soát và giám sát hoạt động của thẩm phán đôi khi chưa đủ chặt chẽ và hiệu quả để ngăn chặn và xử lý kịp thời các hành vi vi phạm đạo đức.

Thứ năm, nhận thức và ý thức đạo đức chưa đồng đều. Trình độ nhận thức và ý thức về đạo đức nghề nghiệp của một bộ phận thẩm phán còn hạn chế, chưa thực sự thấm nhuần các nguyên tắc đạo đức và quy tắc ứng xử.

Thứ sáu, môi trường làm việc và văn hóa nghề nghiệp. Môi trường làm việc đôi khi còn thiếu tính minh bạch, sự chia sẻ và hỗ trợ lẫn nhau, văn hóa nghề nghiệp chưa thực sự đề cao các giá trị đạo đức.

Thứ bảy, thiếu các chương trình giáo dục đạo đức chuyên sâu và hiệu quả. Các chương trình đào tạo và bồi dưỡng về đạo đức cho thẩm phán đôi khi còn mang tính hình thức, chưa đi vào chiều sâu và chưa thực sự trang bị cho thẩm phán những kiến thức, kỹ năng cần thiết để ứng phó với các tình huống phức tạp về đạo đức.

Những thách thức và biểu hiện tiêu cực này đòi hỏi phải có những giải pháp đồng bộ và hiệu quả để tăng cường giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán, góp phần xây dựng một hệ thống tư pháp trong sạch, vững mạnh và đáp ứng được yêu cầu của công cuộc cải cách tư pháp.

3. Nội dung cơ bản của giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán

Giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán cần được thực hiện một cách toàn diện, hệ thống và thường xuyên, bao gồm các nội dung cơ

bản sau:

Một là, nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của đạo đức liêm chính. Tuyên truyền, quán triệt sâu rộng về vai trò, ý nghĩa của đạo đức liêm chính đối với hoạt động tư pháp, đối với uy tín của hệ thống pháp luật và đối với sự tin tưởng của nhân dân. Làm cho mỗi thẩm phán nhận thức rõ trách nhiệm của mình trong việc giữ gìn và phát huy các giá trị đạo đức nghề nghiệp.

Hai là, bồi dưỡng kiến thức về các nguyên tắc và chuẩn mực đạo đức. Trang bị cho thẩm phán những kiến thức chuyên sâu về các nguyên tắc đạo đức cơ bản (độc lập, khách quan, liêm khiết, công bằng, tận tâm, trách nhiệm, gương mẫu, bảo mật, chuyên nghiệp) và các chuẩn mực đạo đức cụ thể được quy định trong các văn bản pháp luật, quy tắc ứng xử của thẩm phán và các chuẩn mực đạo đức xã hội.

Ba là, rèn luyện kỹ năng ứng phó với các tình huống đạo đức. Tổ chức các buổi thảo luận, tình huống giả định, chia sẻ kinh nghiệm để giúp thẩm phán rèn luyện khả năng phân tích, đánh giá và đưa ra quyết định đúng đắn trong các tình huống phức tạp về đạo đức nghề nghiệp.

Bốn là, giáo dục về trách nhiệm pháp lý và hậu quả của hành vi vi phạm đạo đức: Nâng cao ý thức chấp hành pháp luật và các quy định về đạo đức nghề nghiệp. Phân tích rõ hậu quả pháp lý và những tác động tiêu cực đến uy tín cá nhân, uy tín của tòa án và niềm tin của công chúng khi thẩm phán có hành vi vi phạm đạo đức.

Năm là, xây dựng văn hóa liêm chính trong hệ thống tòa án. Tạo môi trường làm việc minh bạch, dân chủ, đề cao tinh thần thượng tôn pháp luật, khuyến khích sự giám sát lẫn nhau, phê bình và tự phê bình. Xây dựng các cơ chế hỗ trợ và bảo vệ thẩm phán khi họ đấu tranh với các hành vi vi phạm tiêu cực.

Sáu là, giáo dục về lịch sử, truyền thống tốt đẹp của hệ thống tư pháp. Khơi dậy niềm tự hào về truyền thống vẻ vang của hệ thống tư pháp, về những tấm gương thẩm phán liêm khiết, tận tụy, vì công lý.

Bảy là, giáo dục về các giá trị văn hóa, đạo đức truyền thống của dân tộc. Bồi dưỡng lòng yêu nước,

tinh thần nhân văn, ý thức phục vụ nhân dân, tôn trọng các giá trị đạo đức tốt đẹp của dân tộc.

Tám là, đẩy mạnh tự học tập, tu dưỡng đạo đức. Khuyến khích và tạo điều kiện để thẩm phán tự học tập, nghiên cứu, nâng cao trình độ chuyên môn và đạo đức nghề nghiệp.

4. Phương pháp giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán

Để đạt được hiệu quả cao trong công tác giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán, cần áp dụng đa dạng các phương pháp, kết hợp giữa lý thuyết và thực hành, giữa giáo dục chính quy và thường xuyên, bao gồm:

Đào tạo, bồi dưỡng chính quy. Đưa nội dung về đạo đức nghề nghiệp và liêm chính tư pháp vào chương trình đào tạo tại các trường luật, các cơ sở đào tạo cán bộ tư pháp. Thiết kế các khóa học chuyên sâu về đạo đức thẩm phán trong chương trình bồi dưỡng nghiệp vụ thường xuyên.

Hội nghị, hội thảo, tọa đàm. Tổ chức các hội nghị, hội thảo, tọa đàm chuyên đề về đạo đức thẩm phán, tạo diễn đàn để các thẩm phán trao đổi kinh nghiệm, chia sẻ những tình huống thực tế và tìm ra giải pháp ứng phó.

Tập huấn, bồi dưỡng ngắn hạn. Tổ chức các lớp tập huấn, bồi dưỡng ngắn hạn về các chuyên đề cụ thể liên quan đến đạo đức liêm chính, kỹ năng giải quyết các vấn đề đạo đức phát sinh trong quá trình xét xử.

Giáo dục thông qua vụ việc điển hình. Phân tích các vụ việc thực tế, đặc biệt là các vụ việc liên quan đến hành vi vi phạm đạo đức của thẩm phán, để rút ra bài học kinh nghiệm và nâng cao nhận thức về đạo đức nghề nghiệp.

Giáo dục thông qua nêu gương. Tuyên dương, khen thưởng những thẩm phán có phẩm chất đạo đức tốt, có thành tích xuất sắc trong công tác. Phát huy vai trò gương mẫu của các thẩm phán cấp cao, các thẩm phán có uy tín trong việc giáo dục đạo đức cho đồng nghiệp.

Giáo dục thông qua tự học và nghiên cứu. Cung cấp tài liệu, tạo điều kiện để thẩm phán tự học tập, nghiên cứu về đạo đức nghề nghiệp, các chuẩn mực ứng xử và các vấn đề pháp lý liên quan.

Ứng dụng công nghệ thông tin. Xây dựng các khóa học trực tuyến, các trang web, diễn đàn trao đổi về đạo đức thẩm phán để tạo điều kiện cho thẩm phán học tập và chia sẻ kinh nghiệm một cách thuận tiện và hiệu quả.

Đẩy mạnh công tác kiểm tra, giám sát. Tăng cường công tác kiểm tra, giám sát hoạt động của thẩm phán để kịp thời phát hiện và xử lý các hành vi vi phạm đạo đức. Phát huy vai trò giám sát của các tổ chức xã hội và công dân đối với hoạt động của tòa án và thẩm phán.

Xây dựng cơ chế phản hồi và giải quyết khiếu nại. Thiết lập cơ chế phản hồi và giải quyết khiếu nại hiệu quả để người dân có thể phản ánh những hành vi tiêu cực của thẩm phán và tòa án, đồng thời tạo điều kiện để tòa án tự điều chỉnh và nâng cao chất lượng hoạt động.

Việc áp dụng đồng bộ và linh hoạt các phương pháp giáo dục này, kết hợp với việc xây dựng một môi trường làm việc lành mạnh và các cơ chế kiểm soát hiệu quả, sẽ góp phần quan trọng vào việc nâng cao đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán.

5. Một số giải pháp nâng cao hiệu quả giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán giai đoạn hiện nay

Giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán là một nhiệm vụ quan trọng và thường xuyên, có ý nghĩa sống còn đối với sự trong sạch, vững mạnh của hệ thống tư pháp và sự tin tưởng của nhân dân vào công lý. Để nâng cao hiệu quả công tác này, cần có sự nhận thức sâu sắc về tầm quan trọng của đạo đức liêm chính, xây dựng một chương trình giáo dục toàn diện và hệ thống, áp dụng đa dạng các phương pháp giáo dục hiệu quả, tạo môi trường làm việc lành mạnh và tăng cường cơ chế kiểm tra, giám sát chặt chẽ.

Từ góc độ lý luận, phân tích thực trạng và các yếu tố ảnh hưởng ở trên, để nâng cao chất lượng giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán giai đoạn hiện nay, cần một số giải pháp cơ bản sau:

Thứ nhất, hoàn thiện hệ thống các quy định về đạo đức nghề nghiệp của thẩm phán. Xây dựng và ban hành các văn bản pháp luật, quy tắc ứng xử cụ thể, rõ ràng và phù hợp với đặc thù

công việc của thẩm phán trong bối cảnh mới.

Thứ hai, đổi mới nội dung và phương pháp đào tạo, bồi dưỡng về đạo đức. Xây dựng chương trình đào tạo bài bản, chuyên sâu về đạo đức thẩm phán, tăng cường các hoạt động thực hành, thảo luận tình huống, chú trọng giáo dục về trách nhiệm pháp lý và hậu quả của hành vi vi phạm đạo đức.

Thứ ba, xây dựng và phát huy văn hóa liêm chính trong hệ thống tòa án. Tạo môi trường làm việc minh bạch, dân chủ, khuyến khích sự giám sát lẫn nhau, đề cao tinh thần thượng tôn pháp luật và các giá trị đạo đức nghề nghiệp.

Thứ tư, tăng cường công tác kiểm tra, giám sát và xử lý nghiêm minh các hành vi vi phạm đạo đức. Thiết lập cơ chế kiểm tra, giám sát hiệu quả, đảm bảo tính độc lập của các cơ quan kiểm tra, xử lý nghiêm minh mọi hành vi vi phạm đạo đức của thẩm phán, không có vùng cấm.

Thứ năm, sự tham gia của toàn hệ thống chính trị vào công tác giáo dục đạo đức liêm chính cho đội ngũ thẩm phán. Đó là sự tham gia của Mặt Trận tổ quốc, các tổ chức chính trị, xã hội, tổ chức nghề nghiệp nhằm vừa tạo điều kiện để đội ngũ thẩm phán trưởng thành hơn, vừa giám sát, phản biện để tạo động lực cho đội ngũ thẩm phán hoàn thành tốt nhiệm vụ. Đồng thời sẽ không muốn, không có cơ hội, không dám và không cần tham nhũng trong quá trình thực hiện công vụ của thẩm phán./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Ban Tuyên giáo trung ương (2024), *Giáo dục đạo đức cho cán bộ, đảng viên trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước*, Nxb. Lý luận chính trị, Hà Nội.
2. Nguyễn Khánh Bật (2023), *Nâng cao đạo đức cách mạng, chống chủ nghĩa cá nhân - Một số vấn đề lý luận và thực tiễn*, Nxb Sự thật, Hà Nội.
3. Nguyễn Hoà Bình (Chủ biên) (2018), *Những vấn đề chung về nghề thẩm phán*, Nxb. Tư pháp, Hà Nội.
4. Nguyễn Hoà Bình (2017), *Xây dựng đội ngũ cán bộ, Thẩm phán vững vàng về bản lĩnh chính trị, giỏi về nghiệp vụ nhằm thực hiện tốt nhiệm vụ xét xử, bảo vệ công lý*, Trang thông tin điện tử Chánh án toà án nhân dân tối cao 2017.
5. Nguyễn Hoà Bình (2018), *Xây dựng Quy tắc đạo đức Thẩm phán, tăng cường liêm chính tư pháp*, trên <http://toaan.gov.vn>.
6. Ngô Thành Can (chủ biên), *Đạo đức công chức trong thực thi công vụ*, Nxb. Tư pháp, tr.85.